

Międzynarodowa konferencja numizmatyczna w Wilnie

Jubileusz stu pięćdziesięciolecia głównego wileńskiego muzeum, niegdyś zwanego Muzeum Starożytności, a od dekady zasłużenie noszącego nazwę Litewskiego Muzeum Narodowego (*Lietuvos Nacionalinis Muziejus*), dał powód do zorganizowania w dniach 26–28 kwietnia 2006 r. międzynarodowej konferencji numizmatycznej. Trud przygotowania konferencji spoczął na barkach kierowniczkini działu numizmatycznego LNM, Dalii Grimalauskaitė, która zablęysła przy tym nadzwyczajnymi zdolnościami organizacyjnymi.

Spotkanie zgromadziło liczne grono uczestników. Czterdzieści siedem referatów (z 53 zapowiadanych) wygłosili numizmatycy z ośmiu krajów (Litwa, Łotwa, Estonia, Polska, Białoruś, Ukraina, Rosja, Słowacja). Ta ogromna ilość materiału podzielona była na jedenaście sesji, a każdemu referentowi przysługiwał kwadrans oraz dość płynny, ale ogólnie niewielki czas na dyskusję.

Pod względem tematycznym impreza stanowiła po trosze *quodlibet*. W niektórych tylko przypadkach organizatorzy sugerowali referentom temat, na ogół sprowadzający się do obecności monet litewskich w obiegu lub zbiorach bliskich referentowi. Część więc referatów miała dość monotonną postać przeglądów źródłowych, aczkolwiek i w tym gronie zabłysnęła Mauri Kiudsoo z Tallinna. Udało mu się bowiem wykazać dynamikę przemian importu monety na rynek estoński w XVI–XVII w., uchwytaną w zaskakująco obfitym materiale znaleziskowym.

Najwięcej zainteresowania i najżywszą dyskusję wzbudziły referaty dotyczące wczes-

niego mennictwa litewskiego. Każdy rok przynosi odkrycia nowych monet, gospodarskich i dzielnicowych, które wymagają interpretacji — nawet te nieliczne typy, które mają jakieś napisy, można odczytać dopiero z paru dzieł egzemplarzy — i osadzenia w chronologii wydarzeń politycznych i gospodarczych. Wypowiadali się na ten temat: Eugenijus Ivanauskas, Juri Bareisza, Eduardas Remecas, Walery Kaliasinski, Waliantin Rabcewicz, Stanislovas Sajauskas, Borys Paszkiewicz, Serhij Klymowskiy, Oleh Pohorilec, Jewgenij Gonczarow i Wasilij Zajcew. W żywej wymianie poglądów ze słuchaczami kształtował się nowy obraz numizmatyki litewskiej i zachodnioruskiej, zupełnie odmienny od tradycyjnych ujęć, obowiązujących jeszcze przed dwudziestu laty. Choć pochodzenia wielu monet dzielnicowych wciąż nie daje się jednoznacznie wskazać, to odczytanie przez J. Gonczarowa na niedawno odkrytej monetcie cyrylicznej imienia księcia Aleksandra pozwala na dopisanie do listy księstw bijących własną monetę — obok Smoleńska, Kijowa, Siewierszczyzny i Podola — Staroduba. Nowe znaleziska potwierdziły, hipotetyczne dotychczas, smoleńskie pochodzenie grupy monet wykonanych w zachodnim stylu na początku XV w. (W. Kaliasinski). Mniej referatów dotyczyło mennictwa schyłku średniowiecza i czasów nowożytnych (Igor Sziriakow, Dzmityry Hulecki), nowożytnych fałszerstw na Litwie (Iryna Kołabawa, Linas Kvizikevičius) i tutejszego rachunku pieniężnego (Iwan Sinczuk).

Inne interesujące grupy tematyczne obejmowały kolekcjonerstwo i kształtowanie się zbiorów muzealnych w Europie Środkowo-wschodniej (tu bardzo ciekawe referaty Marty Męclewskiej, *Czy katalog medali polskich ze*

zbioru Stanisława Augusta w ogóle istniał?, i Zbyška Šustka o dziejach słowackich publicznych zbiorów numizmatycznych, konfiskowanych przez władze węgierskie z równym, jeśli nie większym uporem, z jakim władze rosyjskie konfiskowały zbiory polskie), skarby sztabek srebrnych (Wiacesław Filinau, Ilia Sztalenkou, Donatas Žukauskas, Jelena Głazunowa), obieg monet obcych na Litwie i Rusi. Ivar Leimus z Tallinna, który wystąpił jako współpatron konferencji w imieniu Związku Numizmatyków Bałtyckich, objaśnił, na życzenie słuchaczy, cele i założenia tej powołanej w ubiegłym roku organizacji. Wielką pomocą dla uczestników był tom streszczeń referatów (każde po litewsku, rosyjsku i angielsku): D. Grimalauskaitė [ed.], *Tarptautinė numizmatikos konferencija skirta Lietuvos nacionalinio muzejaus 150-mečiui: Pranešimų tezės. Vilnius, 2006 m. balandžio 26–28 d. (International Numismatic Conference, Marking the 150th Anniversary of the National Museum of Lithuania: Lecture Summaries. Vilnius, April 26–28, 2006)*. Pełna publikacja referatów przewidziana jest w czasopiśmie „Numizmatika” wydawanym przez Muzeum Narodowe.

Konferencji towarzyszyły dwie wystawy: nowych znalezisk monetarnych na Litwie i łotewskich odznaczeń państwowych. Obie opatrzone dwujęzycznymi katalogami: pięćdziesięcioparostronicowa broszura *Monetų radiniai Lietuvoje. Coin Finds in Lithuania*, z tekstem E. Remečasa, przedstawia okazy z najnowszych badań różnych stanowisk litewskich, przede wszystkim jednak z Dolnego Zamku w Wilnie, gdzie wciąż odkrywane są nie tylko nowe typy najstarszych monet litewskich, ale także np. odpady mennicze z czasów Jana Kazimierza. Mały album *Latvijas valsts apbalvojumi. The State Decorations of Latvia* z tekstami K. Ducmane, I. Lancmanisa i L. Grinbergi, zawiera m.in. interesującą historię Orderu Uznania (*l'Ordre de la Reconnaissance*), założonego w 1710 r. przez księcia Fryderyka Wilhelma z Kurlandii i Semigalii, i dwukrotnie wznawianego w Republice Łotewskiej.

Były też przyjemności pozamerytoryczne — przyjęcie powitalne w salach Starego Arsenалу, zwiedzanie zamku w Trokach i pożegnalny raut w salach Działu Etnograficznego Muzeum Narodowego, przy dźwiękach ludowej kapeli. Pamiątkami dla uczestników są

żeton pamiątkowy i znaczek. Konferencja była zatem nie tylko bardzo bogata treściowo, ale i wystawna.

Wspaniale, że okrągłą rocznicę istnienia dużego muzeum udało się uczcić konferencją poświęconą właśnie numizmatyce. Wykazała ona, że grono badaczy zainteresowanych numizmatycznym dziedzictwem Wielkiego Księstwa Litewskiego jest znacznie szersze i bardziej twórcze niż można się było spodziewać. Spora liczba młodych referentów daje nadzieję, że to pierwsze spotkanie da początek następnym — niekoniecznie aż tak dużym i wystawnym, za to może bardziej skoncentrowanym merytorycznie. Wilno jako ośrodek łączący zainteresowania numizmatyków Europy Środkowej i Wschodniej okazało się atrakcyjne i obiecujące.

BRP

Wystawa skarbów w Muzeum w Gorzowie Wielkopolskim

Obchody 60-lecia Muzeum Lubuskiego im. J. Dekerta w Gorzowie Wielkopolskim stały się okazją do otwarcia w dniu 14 kwietnia 2005 r. nowej, stałej wystawy „Skarby średniowieczne ze zbiorów Muzeum”. Autorem i pomysłodawcą jest prowadzący Gabinet Numizmatyczny dr Tadeusz Szczurek. Na ekspozycji, znajdującej się w głównym siedzibie Muzeum w willi przy ulicy Warszawskiej 35, prezentowane są monety z muzealnych zbiorów numizmatycznych.

W sumie pokazano 211 monet z pięciu skarbów. Wszystkie eksponaty pochodzą z terenu dawnej Nowej Marchii. Znaleziska reprezentują zespoły ukryte w okresie od 2. połowy XIII do początków XVI w. Większość monet reprezentuje kraje niemieckie — głównie Brandenburgię i Meklemburgię, liczne są również emisje zachodniopomorskie. W mniejszej ilości obecny jest także pieniądz polski, litewski, czeski, austriacki i inne. Wystawa jest przekaznikiem informacji o późnośredniowiecznym obiegu monetarnym na terenie ziem nad dolną Wartą i Notecią (Nowa Marchia). Jest owocem wieloletniej pracy nad pozyskiwaniem i opracowywaniem skarbów i znalezisk pojedynczych. Głównie z tego powodu przy projektowaniu kierowano się walorami naukowo-badawczymi ekspozycji, przede wszystkim przeznaczając ją

dla numizmatyków, dla osób zorientowanych w temacie historii pieniądza. Jednak moneta, sama w sobie wzbudzając duże zainteresowanie, jest magnesem przyciągającym dużą liczbę zwiedzających.

Najciekawszym z prezentowanych odkryć wydaje się być skarb z Wojcieszyc, gm. Kłodawa. Znaleźisko zostało pozyskane w 1975 r. dzięki informacjom mieszkańca Wojcieszyc Stanisława Sinkowskiego (obecnie kierownik Działu Archeologii w gorzowskim muzeum). W czasie ratowniczych badań wykopaliskowych natrafiono na depozyt. Uchwycono kontekst archeologiczny oraz odnaleziono niewielkie pozostałości wyrobu włókienniczego. Uratowany skarb zawiera 248 monet — denarów, oboli i brakteatów guzickowych: głównie denary brandenburskie (188) oraz denary i brakteaty zachodniopomorskie (41). Zdeponowanie skarbu nastąpiło ok. 1290 r., niedługo po zajęciu przez Brandenburczyków ziem dawnych kasztelanii: lubuskiej, santockiej i cedyńsko-kinickiej.

Kolejnym z zaprezentowanych odkryć jest skarb z Toporowa, gm. Łągów, pozyskany w 1990 r. Wiadomości o znalezisku dotarły do Gabinetu Numizmatycznego poprzez osoby, które zgłosiły się z prośbą o określenie i wycenę grosza praskiego. W wyniku przeprowadzonego wywiadu terenowego zlokalizowano miejsce odnalezienia depozytu oraz pozyskano kilkadziesiąt dalszych monet od wcześniejszych znalczów. Okazało się, że znaleźisko odkryto rok wcześniej, podczas budowy kanalizacji. Skarb składał się z trudnej do ustalenia liczby XIV-wiecznych groszy praskich, z których znanych jest 51 egzemplarzy.

Na depozyt ze Strzelec Krajeńskich składają się głównie niewielkie denary zachodniopomorskie — vinkenaugeny. Odkryty został w 1977 r. podczas kopania fundamentów pod blok mieszkalny. W wyniku zabezpieczenia przez kierownictwo budowy oraz badań ratowniczych pozyskano ogółem 2773 monety Ukryty po 1410 r., skarb składa się z emisji miast zachodniopomorskich, groszy praskich (8) i denarów polskich (2) Władysława Jagiełły (1386–1436).

W 1982 r. gorzowskie Muzeum pozyskało część skarbu z Kunowic, gm. Słubice. Odkrycie nastąpiło znacznie wcześniej, już w 1966 r., podczas zakładania szkółki leśnej. Pozyskanych

wówczas 605 monet trafiło do Muzeum Lubuskiego w Zielonej Górze. Kolejnych 37 egzemplarzy odnaleziono podczas weryfikacji miejsca odkrycia depozytu przeprowadzonej w 1982 r. przez pracowników ówczesnego Muzeum Okręgowego w Gorzowie Wielkopolskim. Z dużego znaleziska zabezpieczono w sumie 642 monety pochodzące z XIV i XV w. Ukrycie depozytu nastąpiło na początku 2. połowy XV w.

Największą część ekspozycji przeznaczono na bardzo ciekawy i różnorodny skarb z Rowu, gm. Myślibórz. Natrafiono na niego w 1989 r. podczas budowy kościoła. Wiadomości o znalezisku przekazało Muzeum Regionalne w Myśliborzu. Przy odzyskiwaniu monet pomocy udzieliło wiele osób prywatnych — sołtys i mieszkańcy Rowu oraz instytucji publicznych. Po raz pierwszy (i jak dotąd jedyny) ówczesne organy ścigania, Milicja Obywatelska z nieboszczką (?) Służbą Bezpieczeństwa udzieliły wydatnej pomocy. Z własnych badań ratowniczych jest 741 egzemplarzy. Ogółem pozyskano 2231 monet z końca średniowiecza i początku epoki nowożytnej z mennic Europy Środkowej, głównie niemieckich.

Ze znalezisk pojedynczych z terenu Gorzowa pochodzą dwie monety antyczne. Przyczyną umieszczenia ich na wystawie, pomimo sprzeczności z przyjętą późnośredniowieczną tematyką, jest możliwość pokazania obecności pierwszego pieniądza na terenie Nowej Marchii.

Moneta, będąca dokumentem dawnej kultury, może być wdzięcznym nośnikiem przekazywanej wiedzy. Podstawowym założeniem wystawy jest podkreślenie pierwszoplanowej funkcji eksponatu. Ponieważ wyrazistość stempla monety średniowiecznej jest na ogół słaba (dodatkowo pogłębiona przez osadzenie w gablocie), przeto dla uczytelnienia przy podpisie umieszczono jej idealny rysunek.

Wystawa odzwierciedla chyba dosyć dokładnie obieg pieniężny na terenach zajętych w średniowieczu przez Brandenburgię. Zabrakło na niej monety złotej, ale taka znana jest w niewielkiej ilości i na dodatek z nieistniejących już znalezisk.

Paweł Kaźmierczak

Philip Grierson nie żyje

W dniu 15 stycznia 2006 r. zakończył długie i pracowite życie jeden z najwybitniejszych — czy może nawet najwybitniejszy — numizmatyk i historyk pieniądza ubiegłego wieku. Przeżył go niemal w całości, urodził się bowiem w Dublinie jeszcze przed I Wojną Światową — 15 listopada 1910 r. Całe swoje dorosłe życie związał z Uniwersytetem w Cambridge, a ściślej rzecz biorąc, z Gonville and Caius College. W 1929 r. rozpoczął tu studia historyczne, a po ich ukończeniu w 1935 r. został członkiem college'u (*fellow*). Tu przeszedł całą karierę uniwersytecką, od asystenta, wykładowcy w zakresie numizmatyki średniowiecznej i bibliotekarza aż do prezydenta college'u (1966–1976) i profesora (od 1971). Nie założył rodziny, w college'u tym spędził on 70 lat życia, z tego 60 w tym samym mieszkaniu, którego okna wychodzą na rynek.

Numizmatyczna kariera uniwersytecka w Cambridge to tylko część życia naukowego Philipa Griersona. Prawda, że była ona długa i owocna, ale rozpoczęła się dopiero po wojnie. Wcześniej zajmował się on historią polityczną Europy, a szczególnie historią Flandrii. Opublikował z tego zakresu szereg prac, m.in. roczniki klasztoru św. Piotra w Gandawie (1937) i skróconą wersję *Cambridge Medieval History* (1952). Numizmatyką zainteresował się dopiero w 1945 r., kiedy penetrował skrzynkę z monetami zebranymi przez swojego ojca. Jednej z nich (półfollisa cesarza Fokasa) nie umiał określić, a trud włożony w jej rozpoznanie zainspirował go do dalszych kontaktów z tego rodzaju źródłem historycznym. Zrazu kupował monety, aby nimi ilustrować swoje wykłady z historii. Potem zaczął je kolekcjonować, doprowadzając swój zbiór do imponujących

rozmiarów ok. 20.000 okazów. Zdeponował go w uniwersyteckim Fitzwilliam Museum, którego honorowym kustoszem stał się już w 1949 r.

Ta największa na świecie prywatna kolekcja średniowiecznych monet stała się podstawą studiów nad historią pieniądza europejskiego nie tylko samego właściciela, ale z czasem również międzynarodowego grona współpracowników. Ambitny projekt (*Medieval European Coinage*, w skrócie MEC) przewiduje publikację kolekcji w 15 lub nawet w 17 tomach, zawierających poza opisem monet również wysnutą na ich podstawie historię pieniądza. Dotychczas ukazały się tylko 2 tomy (Nr 1, P. Grierson, M. Blackburn, *The Early Middle Ages [5th–10th centuries]*, 1986; Nr 14, P. Grierson, L. Travaini, *Italy [III], South Italy, Sicily, Sardinia*, 1998). Dwuczęściowy tom poświęcony Niderlandom, autorstwa samego Griersona, ma być wkrótce oddany do druku.

Działalność dydaktyczną prowadził Philip Grierson nie tylko na swoim macierzystym uniwersytecie. W latach 1948–1981 był on również profesorem numizmatyki Uniwersytetu w Brukseli, a od 1953 r. przez wiele lat wykładał w okresie letnim w Columbia University w Nowym Jorku. Efektem tych wyjazdów do USA była znakomita, komentowana bibliografia numizmatyczna, opracowana na podstawie biblioteki American Numismatic Society. Została opublikowana w trzech kolejnych, ciągle rozszerzanych wydaniach (1954, 1966, 1979).

Na tym jednak nie koniec. Równocześnie bowiem Philip Grierson działał bardzo aktywnie jako muzeolog. W latach 1955–1998 był on „doradcą” (*advisor*) do spraw numizmatyki bizantyjskiej w Dumbarton Oaks Library and Collection Uniwersytetu Harvarda. W praktyce oznaczało to, że powierzono mu trudne i odpowiedzialne zadanie sformowania i opracowania kolekcji monet bizantyjskich. Z zadania tego wywiązał się w sposób perfekcyjny. Kolekcja stała się największa na świecie, a monumentalne opracowanie zostało uznane za standardowe (5 tomów, ale 9 okazałych voluminów, 1966–1999; współautorzy A. R. Bellinger i M. Hendy). Tym samym Philip Grierson potwierdził swoją renomę najwyższego autorytetu w zakresie numizmatyki bizantyjskiej (por. również jego znakomite dzieło: *Byzantine Coins*, London 1982).

Poza wymienionymi już pracami Philip Grierson jest autorem ok. 250 publikacji dotyczących głównie pieniądza średniowiecznego, a wyjątkowo też z okresu Późnego Cesarstwa Rzymskiego i czasów nowożytnych. Znakomita jest jego synteza wydana najpierw po francusku (*Monnaies du Moyen Age*, Fribourg 1976), a następnie po angielsku (*Coins of Medieval Europe*, London 1991). Dużą wartość ma również zwięzły, popularny podręcznik numizmatyki (*Numismatics*, London 1975). Jego pióra jest katalog brytyjskich monet starożytnych i anglosaskich w zbiorach Fitzwilliam Museum w Cambridge (London 1958). Rozpoczął on świetnie do dziś prosperującą serię *Sylloge of Coins of the British Isles* wydawaną przez British Academy. Trzeba dodać, że Philip Grierson — w 1958 r. wybrany na jej członka — do końca życia pozostawał w składzie Komitetu prowadzącego od pół wieku to przedsięwzięcie. Efektem jest publikacja 51 tomów katalogów najstarszych monet Wysp Brytyjskich przechowywanych w kilkudziesięciu publicznych i prywatnych zbiorach w Wielkiej Brytanii i zagranicą, w tym również w Polsce (nr 37, A. Mikołajczyk, *Polish Museums*, 1987).

Wybór mniejszych prac został ponownie wydany w serii *Variorum Reprints* w Londynie w dwóch tomach w 1979 r.: *Dark Age Numismatics* i *Later Medieval Numismatics (11th–16th centuries)* oraz w trzecim w Spoleto w 2001 r. (*Scritti storici e numismatici*).

Wartości tych prac nie sposób przecenić. Określają one stan naszej obecnej wiedzy, zwłaszcza na temat numizmatyki bizantyjskiej, okresu Wędrówek Ludów, Karolingów, czy Italii średniowiecznej. Powodem sukcesu autora, poza jego talentami i benedyktyńską pracowitością, nie wspominając o znakomitych warunkach do pracy, było potraktowanie monety jako źródła historycznego. Czynił to bardzo kompetentnie, będąc wybitnym mediewistą i mając pod ręką wspaniałą warsztat pracy w postaci własnej kolekcji. Miał przy tym bardzo szerokie horyzonty, które nie ograniczały się do starej Europy. Interesował się również Europą Wschodnią, Północną i Środkową, co odbiło się m.in. również na składzie jego kolekcji i doborze publikacji uwzględnionych w bibliografii.

Otwarty był nie tylko na nowe tematy i nowe kraje, ale również na ludzi. Miał liczne

grono przyjaciół, do których chętnie zaliczał także dużo młodszych badaczy. Nie skąpił im pomocy, z której i ja niegdyś korzystałem, a z niektórymi owocnie współpracował. Uczestniczył aktywnie w ruchu numizmatycznym (w latach 1961–1966 był prezydentem Royal Numismatic Society) i w życiu naukowym. Znajdował czas na wystąpienia na różnych sympozjach i kongresach. Pamiętam dwa jego referaty oraz udział w ożywionej dyskusji w 1960 r. w Spoleto w czasie słynnej Settimany poświęconej pieniądzu i wymianie we wczesnym średniowieczu. Był stałym uczestnikiem międzynarodowych Kongresów Numizmatycznych. Po raz ostatni wystąpił z plenarnym referatem w Berlinie w 1997 r., a więc gdy zbliżał się już do dziewięćdziesiątego roku życia. Trzy lata później aktywnie świętował swój jubileusz w czasie międzynarodowej sesji naukowej, w której wzięło udział liczne grono jego przyjaciół, uczniów i wielbicieli (por. WN XLV, 2001, s. 108–110).

Osoba Philipa Griersona i jego zasługi dla nauki były wysoko cennie. Świadczą o tym doktoraty honorowe uniwersytetów w Gandawie, Leeds i Cambridge oraz liczne nagrody i wyróżnienia. Wymieńmy spośród nich złoty medal Society of Antiquaries oraz medal Archera Huntingtona American Numismatic Society. Wyrazem szacunku i podziwu całej międzynarodowej społeczności numizmatycznej była księga pamiątkowa *Studies in Numismatic Method presented to Philip Grierson* wydana w Cambridge w 1983 r. (red. C.N.L. Brooke et al.). W niej opublikowano bibliografię jubilatą za lata 1934–1981. W 1990 r., na osiemdziesiąte urodziny, "Spink Numismatic Circular" wydał specjalny numer (vol. XCVIII, Nr 9), w którym opublikował 10 prac z zakresu zainteresowań Philipa Griersona napisanych przez tych jego admiratorów, którzy nie uczestniczyli w poprzednio wymienionej księdze.

Z Polską i Polakami utrzymywał żywe kontakty, zarówno z historykami, jak i z numizmatykami. W Polsce był chyba tylko jeden raz, jeszcze w latach pięćdziesiątych, przy okazji wizyty historyków zachodnich w naszym kraju. Interesował się jednak naszymi pracami i naszymi publikacjami. Był czytelnikiem WN, które skrzętnie kompletował i upominał się o brakujące zeszyty, kiedy oddawał do oprawy kolejne roczniki. Zyczliwie komentował nasz

ostatni numer Polish Numismatic News. Pisał, że musiał go niemal w całości skopiować, aby włączyć poszczególne teksty do prowadzonych przez siebie kartotek tematycznych. Teksty te uznał przeto za wystarczająco interesujące. Na jednego ze współpracowników wspomnianego już międzynarodowego projektu publikacji swojej kolekcji (MEC) Philip Grierson wybrał Borysa Paszkiewicza. Jego zadaniem będzie opracowanie oczywiście monet polskich, ale też czeskich i ruskich. W 1983 r. Philip Grierson został wybrany na członka honorowego Polskiego Towarzystwa Archeologicznego i Numizmatycznego.

Z żalem żegnamy wielkiego uczonego i niezwykle człowieka, którego dokonania mogłyby wypełnić dorobek kilku osób: profesora historii i numizmatyki w Cambridge, profesora w Brukseli i Nowym Jorku, muzealnika w Dumbarton Oaks, a także wybitnego kolekcjonera. Philip Grierson jest klasycznym przykładem uczonego, który — jak mówił Ryszard Kiersnowski — potrafił połączyć głęboką wiedzę i rygory pracy naukowej z zamiłowaniem i pasją. Jest to przepis, w pełni zrealizowany, na udane życie.

Stanisław Suchodolski

Henryk Rusek (1923–2005)

Henryk Józef Rusek urodził się 6 września 1923 r. w Jeżowie (d. woj. łódzkie, pow. Brzeziny). W 1946 r. uzyskał w Kutnie maturę w liceum matematyczno-fizycznym. W tymże roku rozpoczął studia na wydziale Budownictwa Politechniki Wrocławskiej, które ukończył w 1951 r., uzyskując stopień inżyniera–architekta magistra nauk technicznych. Karierę zawodową rozpoczął w 1951 r., pracując jako

projektant w Biurze Projektów Budownictwa Przemysłowego we Wrocławiu. W kolejnych miejscach pracy był m.in. kierownikiem odcinka robót, głównym technologiem, kierownikiem budowy i kierownikiem produkcji (pracował na budowach w Polsce i za granicą).

Numizmatyką interesował się co najmniej od lat 50-tych. Kolekcjonował monety, banknoty oraz znaczki. Z czasem zarysowały się ważniejsze nurty jego kolekcjonerskich zainteresowań (numizmatyka antyczna, śląska, zwłaszcza średniowieczna oraz śląskie notgeldy ceramiczne). Interesowała go historia badań nad numizmatyką śląską i polską. Zajmował się biografistyką numizmatyczną (Dewerdeck, Friedensburg). Uznanie w środowisku profesjonalnych numizmatyków przyniosło mu wskazanie przybliżonej daty (ok. 1250 r.) rozpoczęcia emisji szerokich brakteatów śląskich. Jego pierwsze pomysły i rozważania dotyczące dużych brakteatów śląskich pojawiły się w 1970 r., a niewątpliwie na jego zainteresowanie tym tematem wpłynęło pozyskanie do swego zbioru szeregu takich monet, a zwłaszcza słynnego brakteatu z orłem i napisem *Heinricvs dux*.

W 1984 r., w trakcie sesji popularnonaukowej, H. Rusek wygłosił referat „Mennice w średniowiecznym Wrocławiu”. Jego zainteresowanie tym tematem znalazło swe uwięźnienie w osobnej broszurze, która ukazała się trzy lata później pod tym samym tytułem. B. Paszkiewicz w swej recenzji tej pracy (WN XXXIII, 1989, s. 95 n.) napisał o jej autorze: „wrocławski kolekcjoner wypowiada się w piśmie nader rzadko, zawsze jednak w sposób zdradzający głęboką wiedzę i krytyczny umysł”. I dalej: „Wolno spodziewać się, że publikacje autora będą przyczynkami do nowoczesnego opracowania mennictwa wrocławskiego — a do takiego dzieła Henryk Rusek wydaje się powołany”. Niestety, kontynuacji w oczekiwanym zakresie nie było, ale uznanie dla opublikowanych przyczynków pozostaje. Wiele jego dalszych, wartościowych odczytów nie ukazało się drukiem. Stąd też postać H. Ruska, mimo że bardzo ciekawa, to w pełni doceniana była tylko w wąskim gronie specjalistów numizmatyki średniowiecznej.

Od 1970 r. był członkiem Polskiego Towarzystwa Archeologicznego. W 1975 r. został członkiem Zarządu Sekcji Numizmatycz-

nej Oddziału PTAiN, pełniąc przez wiele lat rozmaite funkcje. W 1991 r. został członkiem Zarządu Oddziału PTAiN, a od 1992 do 1996 r. był jego prezesem.

Od 1983 r. był redaktorem „Komunikatu Wewnętrzznego” Sekcji Numizmatycznej im. Joachima Lelewela Oddziału Wrocławskiego PTAiN, a następnie (1988–1995) redaktorem „Wrocławskich Zapisek Numizmatycznych”. Był również członkiem redakcji dwóch zeszytów Wrocławskich Zapisek Numizmatycznych wydanych w latach 1973–1974 pod redakcją Mariana Haisiga.

W 2004 r. Henryk Rusek został uhonorowany medalem MERENTIBUS za zasługi dla numizmatyki polskiej. Zmarł 11 grudnia 2005 r. we Wrocławiu.

Ważniejsze publikacje Henryka Ruska

1. *Ubogi skarb śląski*, [w:] Komunikat Wewnętrzny Sekcji Numizmatycznej im. Joachima Lelewela Oddziału Wrocławskiego PTAiN (dalej: KW), nr 3/1980, s. 1–2.
2. *Brakteat księcia Henryka*, WN XXIV, 1980, z. 1, s. 29–36 (toż w: KW, nr 2/1980, s. 3–11).
3. *Tarcza herbowa z literą „W”*, KW, nr 2/1985, s. 4–5.
4. *Talar kłodzki na aukcji wiedeńskiej. Przyczynę do losów zbioru numizmatycznego Śląskiego Muzeum Starożytności*, BN, 4–6: 1987, s. 21–24 (tekst opublikowany w nieco innej wersji jako: *Losy zbioru numizmatycznego Śląskiego Muzeum Starożytności*, KW, nr 3/1985, s. 1–4).
5. *Obchody 35-lecia — próba bilansu*, KW, nr 4/1984 i 1/1985, s. 6–8.
6. *Mennice w średniowiecznym Wrocławiu*, Wrocław 1987 (rec.: J. K., BN, nr 1–3, 1988, s. 26; B. Paszkiewicz, WN XXXIII, 1989 [1991], z. 1–4, s. 95–96).
7. *Duże brakteaty śląskie*, Wrocławskie Zapiski Numizmatyczne (dalej: WZN), nr 3/1989, s. 1–14 (nieco węższa wersja tej pracy — niniejszy wykaz nr 9).
8. *Prawdziwy wygląd brakteatu księcia Henryka*, [w:] Piwko Z., 40 lat wrocławskiej sekcji numizmatycznej 1949–1989, Wrocław 1989, s. [59–66].
9. *Ślezské velké brakteáty*, [w:] Folia Numismatica, nr 4–5: Brno 1989/90, s. 23–31.
10. *Czterdziestolecie wrocławskich numizmatyków*, WZN, nr 4: 1990, s. 11–14.
11. *Nie ma skarbów na Dolnym Śląsku*, WZN, nr 7: 1992, s. 3–11.
12. *Mennica Fryderyka Wielkiego we Wrocławiu*, WZN, nr 8: 1993, s. 4.
13. *Wratislavia numismatica czyli Wrocław numizmatyczny*, WZN, nr 8: 1993, s. 6–16; nr 9: 1995, s. 14–17.
14. *Dzieje kolekcjonerstwa numizmatycznego na Dolnym Śląsku*, WZN, nr 12: 1996, s. 20–38 (toż w: *Rozwój muzealnictwa i kolekcjonerstwa numizmatycznego — dawniej i dziś — na Białorusi, Litwie, w Polsce i Ukrainie*. Supraśl 5–7 IX 1996. Materiały z II Międzynarodowej Konferencji Numizmatycznej, Warszawa 1997, s. 73–82).
15. Rec.: G. Scheuermann, *Das Breslau-Lexikon*, Dülmen 1994, WZN, nr 12: 1996, s. 38–45.
16. *Zmarł prof. dr Marian Haisig (1908–1996) członek honorowy Polskiego Towarzystwa Numizmatycznego*, BN, nr 3: 1996, s. 52–53.
17. *Dzieje badań numizmatyki śląskiej*, WZN, nr 2 (14): 1997, s. 23–34.
18. *Gottfried Dederdeck — legnicki numizmatyk z XVIII wieku*, WZN, nr 1 (15): 1998, s. 7–14.
19. *O skarbie brakteatów z Zalesia Śląskiego*, WZN, nr 2 (16): 1998, s. 28–33.
20. *Odmiana śląskiego brakteatu księcia Henryka?*, WZN, nr 1–2 (17–18): 1999, s. 43–46.
21. *Z dziejów badań piętnastowiecznych halerzy legnickich*, [w:] Silesia Numismatica. Ducatus Lignicensis et Bregensis. Liber Primus. Materiały międzynarodowej konferencji naukowej w Muzeum Miedzi w Legnicy, 24–25 listopada 2000 r., pod red. B. Paszkiewicza, Legnica 2001, s. 151–162.
22. *Jeszcze o pieniądzu jałmużniczym*, WZN, nr 1–2 (23–24): 2002, s. 12–14.
23. *Jeszcze o odmianie (?) śląskiego brakteatu księcia Henryka*, WZN, nr 1 (25): 2003, s. 27–28.

Robert Pieńkowski

VIII Konkurs do nagrody im. Jana Gawrońskiego — rozstrzygnięty

W dniu 22 czerwca 2006 r. został rozstrzygnięty Konkurs do nagrody im. Jana Gawrońskiego na pracę z zakresu polskiej numizmatyki i medalistyki, zorganizowany po raz ósmy przez Zamek Królewski w Warszawie. Sąd

konkursowy, działając pod przewodnictwem prof. Stanisława Suchodolskiego, rozpatrzył 13 zgłoszonych prac. I nagrodę pieniężną (4.000 zł) postanowiono przyznać dr Witoldowi Garbaczewskiemu z Bydgoszczy za pracę pt. *Ikonografia monet piastowskich (1173-ok. 1280)* — w formie liczącego 439 stron i 34 tablic ilustracji maszynopisu pracy doktorskiej, obronionej w 2004 r. w Instytucie Archeologii i Etnologii PAN. Praca ta, zgłoszona na Konkurs przez Zarząd Główny Polskiego Towarzystwa Numizmatycznego, została już przez Towarzystwo skierowana do druku.

Rozprawa wyróżnia się bogactwem myśli i nowatorstwem w podejmowaniu tematów, wykraczających w warstwie znaczeniowej poza teren polski. Aneksiem do nagrodzonej pracy jest świetnie opracowany przez W. Garbaczewskiego katalog wystawy urządzonej w Muzeum

Okręgowym im. Leona Wyczółkowskiego w Bydgoszczy, pt. *Świat brakteatów. Średniowiecze w zwierciadle monet* (Bydgoszcz 2002).

Poza tym Sąd postanowił wyróżnić dyplomami dwie prace. Pierwsza z nich, Małgorzaty Dubrowskiej: *Medaliony i plakiety. Katalog zbiorów Muzeum Historycznego m. st. Warszawy*. Warszawa 2005 (Argraf), 131 ss., ilustr. (zgłoszona przez Muzeum Historyczne m.st. Warszawy), jest wzorowym przykładem opracowania szczególnej kolekcji muzealnej. Druga — Adama Musiałowskiego: *Walery C. Amrogowicz (1863–1931). Pasaż życia: Kolekcja numizmatyczna*. Toruń 2004 (Drukpol), 195 ss., ilustr., tablic 31. Muzeum Okręgowe w Toruniu (zgłoszona przez Muzeum Okręgowe w Toruniu), jest nie tylko katalogiem wystawy, ale i obszernym kompendium wiedzy o znakomitej kolekcji i jej twórcy.

M.M.

Międzynarodowa sesja w 50-lecie „Wiadomości Numizmatycznych”

(Komunikat)

W dniach 13 i 14 października 2006 odbędzie się w Warszawie międzynarodowa sesja w związku z pięćdziesięcioleciem istnienia WN. Tematem jej będzie: „Obieg pieniężny w starożytności, w średniowieczu i w czasach nowożytnych: czas, zasięg i intensywność”. Organizatorem jest Komisja Numizmatyczna Komitetu Nauk Historycznych PAN przy współudziale Instytutu Archeologii i Etnologii PAN, Instytutu Historii PAN i Polskiego Towarzystwa Numizmatycznego. Koordynatorem jest prof. S. Suchodolski a sekretarzem dr M. Bogucki. Przewidziane są 3 sesje po 5 referatów każda, początek pierwszej z nich 13.X o godz. 16. Miejszem obrad będzie Sala Lelewelowska w Instytucie Historii PAN, Rynek St. Miasta 29/31. Do udziału zapraszamy wszystkich czytelników i sympatyków naszego pisma oraz osoby zainteresowane.